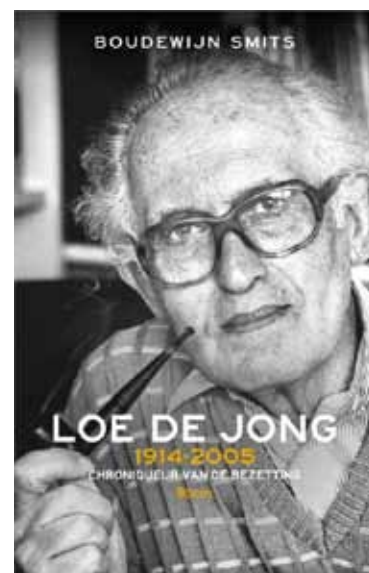

RECHT DOEN AAN DODE MENSEN

Boudewijn Smits' recente biografie van Loe de Jong was één van de zwaarste boeken die ik ooit heb gelezen. 1,8 kg was er op mijn weegschaal te zien. Uitgeverij Boom heeft ervoor gekozen de bijna duizend pagina's tekst in een dikke band uit te geven in plaats van in drie losse banden van ruim driehonderd pagina's. Misschien is dat niet zo'n gelukkige keuze geweest. Tijdens het lezen had ik een aanval van spit – niet door het boek veroorzaakt – die maakte dat ik nogal langzaam las. Het viel niet mee het boek op te tillen met mijn rugpijn. En zo deed ik een kleine vier weken over een boek dat ik anders gemakkelijk in een week gelezen had. Voordeel daarvan was dat ik veel over Loe de Jong gemijmerd heb. Dat was erg prettig, er kwamen nogal wat herinneringen terug. Zwaar in kilo's, maar zeker niet zwaar om te lezen. Integendeel, het was een heerlijke leeservaring. Voor mij, geboren in 1954 en dus van de generatie die de oorlog weliswaar niet heeft meegemaakt maar die wel

ondergedompeld is geweest in de discussies erover, was het lezen van deze biografie een herbeleving van mijn jeugd. Loe de Jong hebben wij babyboomers eindeloos op tv gezien: in de serie 'De Bezetting' waarin hij in zwart-wit exact twintig jaar na dato vertelde wat er in de oorlog allemaal gebeurd was, bij de presentatie van zijn 27 delen van Het Werk en vooral bij alle rellen die er in de media in de jaren '70 en '80 plaatsvonden rondom de vragen van 'goed' en 'fout'. Boudewijn Smits vertelt alles en geeft interessante achtergronden voor mensen die Loe als schrijver en als mediapersoonlijkheid hebben meegemaakt. De familie De Jong, die voor een groot deel de oorlog niet overleefd heeft, de relatie met zijn geliefde tweelingbroer Sally die zoveel mooier en slimmer was maar de oorlog niet overleefde, de daaruit volgende problematiek van overlevers die zich afvragen: 'waarom heb ik het wel gered en mijn broer niet?', de psychoanalyse waar Loe zo openlijk over communiceerde (dacht ik vroeger), de relatie met Pres-

LOE DE JONG, 1914-2005.
HISTORICUS MET EEN MISSIE -
Boudewijn Smits (Boom, 2014),
957 blz., € 39,90

ser (zijn geschiedenisleraar op school en later collega-schrijver en collega-hoogleraar), de lange reeks van rellen waarvan de gevallen Aantjes en Menten er maar twee waren, de publicatie van al die verschillende delen met de discussies waar dat toe leidde en tot slot die fantastische foto van een glunderende Loe, die bij de presentatie van het laatste deel in Nieuwspoort dolgelukkig zijn 27 bandjes omhelst. Boudewijn Smits vertelt alles en hij vertelt het goed: op een prettige, journalistieke manier.

Mijmeren over Loe betekende mijmeren over de manier waarop mij in mijn jeugd over de oorlog is verteld, mijmeren over de scherpe tegenstelling tussen 'goed' en 'fout' die De Jong tot uitgangspunt van zijn werk maakte. Ik vond het prettig het verhaal over de oorlog weer eens zo te lezen en te merken dat Loe de Jong goed had nagedacht over de tinten grijs die het echte verhaal van de oorlog zijn: De Jong schreef vanuit de idealtypes 'goed' en 'fout' waarmee wij zijn opgevoed in de jaren '50

Lou de Jong met alle delen van 'Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog' tijdens de presentatie in Nieuwspoort.

en '60. Hij wist donders goed hoe weinig echt goede vaderlanders er zijn geweest, hoeveel er fout waren en dat verreweg de meesten in het grijze tussengebied zaten. Maar Loe wilde de goede vaderlanders tot voorbeeld stellen. 'Geschiedenis is recht doen aan dode mensen!', zei Adriaan van Deursen altijd. In Boudewijn Smits' boek gebeurt dat in ruime mate. Er wordt recht gedaan aan de oorlogsslachtoffers, hun verhaal wordt verteld en de historische schande van de hoge aantallen Nederlandse slachtoffers wordt vergeleken met andere Europese landen en uitstekend geanalyseerd. Er wordt ook recht gedaan aan Loe de Jong en de verbeterde strijd die hij na de oorlog tegen Hitler voerde. Loe was directeur van het centrum voor oorlogsdokumentatie en tegelijkertijd schrijver van Het Grote Werk. Van maandag tot en met vrijdagochtend schreef Loe daar aan, op basis van de fiches die zijn medewerkers hadden gemaakt. Medewerkers mochten hem alleen op vrijdagmiddag met een bezoek vereren. Op de eerste dagdelen van de week mocht er niemand binnenkomen, helemaal niemand! Loe schreef, dan mocht je niet storen. Binnen in zijn kamer werkte hij onafgebroken door: afwisselend drie uur zittend en drie uur staand. Zo is het decennia lang gegaan: staan, zitten, staan, zitten... Tot het werk af was op die mooie dag in Nieuwspoort, de dag van die prachtfoto. Loe had - net als ik - een zwakke rug en die moet je niet overbelasten, anders komt het werk nooit af.

Bram Tenhaeff

REALISTISCH BEELD VAN DE DEPRESSIE

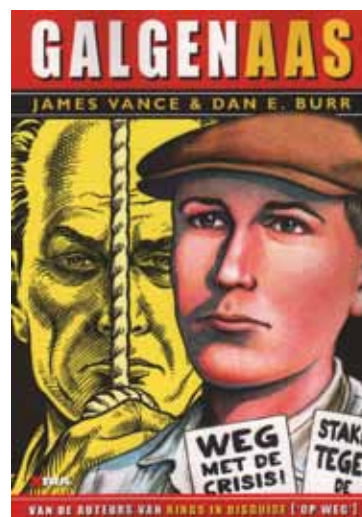

Het Works Progress Administration Circus in New York, ca. 1935.

Een kwart eeuw na het bejubelde *Kings in disguise* (in het Nederlands vertaald als *Op weg*) vertellen James Vance en Dan E. Burr over de lotgevallen van tiener Fred Bloch gedurende de crisisjaren. In *Galgenaas* is het 1937 en Fred is assistent van een *escape artist* in het Works Progress Administration circus (een circus dat door de staat werd gedreven). Om hem heen trachten werkgevers-spionnen achter voorgenomen stakingen te komen. De met een kunstbeen lopende Bloch raakt verzeild in een netwerk van arbeiderssympathisanten waarbinnen hij boodschapper wordt. Roosevelt's *New Deal* is bij ons vooral bekend vanwege de enorme investeringen in publieke werken. Dat ook veel werklozen in culturele projecten te werk werden gesteld is in Nederland minder bekend. Tussen 1935 en 1943 zijn acht miljoen werklozen te werk gesteld en is meer dan dertien miljard dollar in de economie geïnvesteerd. In *Galgenaas* acteren door depressie en eigen keuzen gehavende personen, waar het goed mee kan komen, maar waar een misstap ook fataal kan zijn.

Net als in *Op weg* is Fred Bloch de enige die – zij het beschadigd – overleefd. Vance en Burr schetsen een fel realistisch beeld van de Verenigde Staten gedurende de depressie.

Ger Jan Onrust

GALGENAAS - James Vance, Dan E. Burr (Xtra: Amsterdam, 2013), 266 blz., € 19,90

OOK EEN RECENSIE SCHRIJVEN?

Neem contact op met boekenredacteur Ben Vriesema via boeken@vgnkleio.nl.